

Tot 1853 is Meijel het enige dorp in het langgerekte Peelgebied op de grens van Brabant en Limburg. Op de Peelrandbreuk, die onder de Peel doorsnijdt, ligt de lange rug met zandhoogten tussen 30 en 35 m NAP, waarover de oude weg van 's-Hertogenbosch, via Deurne, Meijel en Roggel, naar Keulen loopt, de via regia antiqua. Dat is ook in de negentiende eeuw nog de enige weg door het centrum van de Peel, die het hele jaar redelijk goed begaanbaar is. De verbinding van Weert en Asten via Meijel naar Helden en Venlo, dwarslijn van het kruispunt, is vele eeuwen voor een groot deel van het jaar gevaarlijk door de moerassige stukken.

Aan die oude weg ontwikkelt zich in de eerste duizend jaar van onze jaartelling enige bewoning in Medelo, wat waarschijnlijk betekent: weidegebied in een bos met kale plekken op hoge zandgrond of wonen in bosachtig terrein temidden van het veenmoeras.

Uit de oudste schriftelijke vermeldingen van 1325 en 1365 blijkt, dat het belangrijkste gebied van Meijel, het oude Medelo dus, tegen de grens met Deurne ligt, nabij de St. Wilbersput. In dat gebied, Luttel Meijel genaamd, staan aan de Molenstraat aan het begin van de vijftiende eeuw de belangrijkste gebouwen, eigendommen van de heer van Meijel: een grote pachthoeve, een ruim ingerichte herberg waar ook de zittingen van schepenbank en dingbank gehouden worden, de banmolen waar iedere Meijelse tegen betaling van een malder zijn koren moet laten malen en eentiende ten behoeve van de Heer moet achterlaten en het panhuys, de enig toegestane bierbrouwerij waar op elke liter gebrouwen bier voor diezelfde heer belasting geheven wordt. Het gebied heet na 1600 De Hof, naar de oude pachthoeve.

De kerk van Meijel staat voor 1400 al in het huidige centrum, waar zich na 1644 ook de bestuurlijke macht vestigt. Tot 1795, het jaar dat de heerlijkheid Meijel voorbij is, wordt hier de pastoor aangesteld op voordracht van de heer van Meijel, terwijl het gemeentebestuur voorstellen mag doen voor een nieuwe kapelaan.

De geschiedenis van Meijel, maar ook de eigen taal, de vaak armoedige boerderijtjes, de herbergen en de werkzaamheden van de bewoners worden vele eeuwen volledig bepaald door de ligging aan die oude weg tussen Brabant en Limburg, geïsoleerd op het kruispunt in de Peel. Het vroeger leven brengt daar geen kastelen of grote herenhuizen, hoewel de Vrijheerlijkheid Meijel voor de heren van Meijel een kostbaar bezit is. Zij hoeven er tot in de achttiende eeuw geen hogere macht te erkennen en voor de inwoners is er zelfs geen appel bij een andere rechtbank mogelijk na een uitspraak van de Meijelse dingbank.

Het oude dorp kent wel vele eeuwen van armoede door de schrale en weinige grond en door de overlast van doortrekkende en rovende troepen in vele oorlogen en tijdens perioden van algemene werkeloosheid en ellende. Noodzakelijkerwijs groeit er daarom een gemeenschap met saamhorigheid (nòbberschap), verenigingen en coöperatie.

Pas in de twintigste eeuw breekt Meijel open, als met moderne technieken de woeste Peel omgezet wordt naar landbouwgrond en de vaak moeilijk begaanbare wegen verhard worden. Het blijft een agrarische gemeente, ook aantrekkelijk voor ambachtelijke bedrijven, voor hen die in plattelandssfeer willen wonen en voor toeristen die rust en natuur met goede wandel- en fietsroutes zoeken met voorzieningen op korte afstand.

Meijel, stappen door de geschiedenis

Voor 1652: Meijel, zijn Heren en buurgemeenten

In de veertiende eeuw treffen we in Meijel mensen aan uit Brabant (o.a. Vlierden, Deurne, Someren, Geldrop) en uit Limburg (o.a. Helden en Roggel). Met ontginningen of hoeven bouwen zij aan een dorp, terwijl ze horigen zijn van de heren van Meijel, de adellijke familie van Ghoor, die later door huwelijken heet: van Montfort, van Millendonck en Croy. De heren hebben hun kastelen in Neer, Mons, Charleville en elders, maar niet in Meijel. Zij krijgen volgens hun rechten, in 1483 door heer

Jan van Montfort vanaf een oud perkamenten document vastgelegd, een tiende van alle vee en landopbrengsten, turf voor hun kasteel, menskracht van Meijelsen op hun gronden elders, enz. De Meijelse landbouwers mogen wel hun eigen bestuur inrichten in de schepenbank met zeven schepenen, van wie de belangrijkste de 'stadhouder' is, plaatsvervanger van de scholtis, die de belangen van de heer van Meijel behartigt. Bovendien mogen die schepenen in de dingbank over dorpsbewoners en vreemdelingen vonnissen uitspreken bij overtredingen en misdaden, zelfs veroordelingen tot lijfstraffen en dood door ophanging.

Het goed geordende bestuur in Meijel wordt vastgelegd in regels en verordeningen, waarvan de Ceuren ende Breucken deser Vrijheerlijkheit Meijel uit 1578 de bekendste is. Veel artikelen daaruit betreffen het gebruik van de turfgronden, waarin Meijel ligt. De inwoners mogen daar voor eigen gebruik turf steken en dieren laten grazen. Over dat turfgebied krijgt Meijel nauwelijks ooit ruzie met de burens in Nederweert, Someren, Asten en Deurne, want die hebben zelf ook uitgestrekte turfvelen. Voor 1500, met nieuwe grenspalen in 1549 en 1761, ligt de grens tussen die gemeenten en Meijel met rechte lange lijnen door de Peel.

Aan de oostzijde, in het Land van Kessel, liggen Helden en Kessel, die minder bedeeld zijn met turfgebieden en met grond voor algemeen gebruik, de gemeijnte. Van zeker 1509 tot de vaststelling van de grens in 1876 (tot 1 januari 2010) vinden er nagenoeg doorlopend botsingen, pandingen en processen voor verschillende rechtbanken plaats in die lange strijd om grond en turf, met regelmatig wisselende grenzen. Ook met de gemeenten in Graafschap Horn, Roggel, Heythuysen en Haelen, is er voortdurend strijd om de tussenliggende grond. Die strijd wordt vanaf 1568 nog gevoeliger, omdat de protestante heren van Meijel, vooral Gotthard en Herman-Diederik van Millendonck, menen, dat ze rechtmatig erfgenaam van Graafschap Horn zijn; een Tachtigjarige Oorlog dicht bij huis, die de Meijelsen in brand gestoken huizen en verwoeste schuren oplevert.

Als heer Adolf van Millendonck vanwege de schulden van vader Herman-Diederik in 1624 50.000 gulden leent van Graaf Hendrik van den Bergh, worden de Meijelsen zwaar belast, want zij moeten rente en aflossing opbrengen. En dat in een tijd dat troepen soldaten van Spaanse en Hollandse kant, meepakkend wat ze gebruiken kunnen, door Meijel trekken in de Tachtigjarige Oorlog.

Die ellende wordt jaarlijks toch doorbroken door gemeenschapsfeesten zoals de kermis in het eerste weekeinde van september.

1652-1715: Meijel, vrijer in armoede

In 1652 wordt tweederde van Meijel openbaar verkocht om de schulden van de heer te betalen. Omdat Walburgis van Millendonck zelf niet de volledige koopsom kan voldoen, betalen de Meijelsen mee. Daarvoor krijgen ze gunsten. De belasting op bier vervalt en grote stukken van de Peel mogen ontgonnen worden voor eigen landbouwgrond, die de boeren als erfenis aan hun kinderen mogen doorgeven. De armoede wordt vooral veroorzaakt door een onevenredig groot aantal mislukkingen van de oogst aan het einde van de zeventiende eeuw, door sterfte van veel dieren en door het verlies van bijna eenderde van het gemeentelijk grondgebied. In de tijd van het Barrière Tractaat (1715) wordt het deel van Meijel ten oosten van de Sloot aan Helden toegekend. Een verlies van cultuurgrond, heidevelen en gebieden met overigens niet al te beste turf. Het verlies treft niet iedere Meijelse even hard, want sommigen, vooral kooplui en brouwende herbergiers, verdienen goed en gaan een invloedrijke bevolkingslaag vormen.

1715-1779: Meijel, een beknelde paradijs

Als noordelijk stukje van het Oostenrijks Overkwartier van Gelre ligt Meijel ingeklemd tussen het Staatse gebied van Brabant, het Pruisisch Helden en het graafschap Horn. De eigen gemeentelijke organisatie ontwikkelt zich naar een geordende gemeente, die echter door nieuwe regels van de administrateur van de heer van Meijel en door het groeiend aantal 'landelijke' belastingheffingen weinig ruimte heeft voor groei in welvaart van de inwoners.

In het midden van de achttiende eeuw, de Betteljahrhundert met verscheidene oorlogen o.a. Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748) en Zevenjarige Oorlog (1756-1763), ondervindt Meijel veel overlast van bendes zwervers, weggelopen soldaten, bedelaars, vagebonden en rovers. Algemeen wordt Meijel dan beschouwd als een paradijs voor die zwervers, die veilig onderdak vinden in de vele schaapskooien in de Peel, waar geen politie of bestuurder hen durft te achtervolgen. De gemeente Meijel moet vele duizenden guldens lenen voor betaling van brandschattingen aan rovers om vrij te blijven van brand en plundering en voor het onderhoud van soldaten en paarden die in Meijel worden ingekwartierd.

De bevolking werkt vanuit de kleine peelboerderijtjes aan een dragelijk bestaan, maar ontwikkelt ook een gezamenlijke drang om onder de druk van al die lasten uit te komen. Op 15 juli 1779, ver voor de Franse revolutie, komen de Meijelsen tijdens de verpachting van de tienden, in opstand tegen alle 'kwellende benauwingen', veroorzaakt door de keizer en door de heer van Meijel met zijn administrateurs.

1779-1876: Meijel, werken aan eigenheid

Tijdens de Franse overheersing (1795-1813) begint Meijel zijn eigen vorm in bestuur, werk en begrenzing te krijgen. De uiterlijke vorm wordt enerzijds bepaald door verdere ontginning van de Peel en anderzijds door vier kanalen. De Noordervaart, het Grand Canal du Nord, wordt in opdracht van Napoleon in 1809-1810 gegraven, enige meters diep. In 1853 laat Jan van der Griendt dat kanaal op vaardiepte brengen. Vanaf de Noordervaart laat hij in 1853 ook de Helenavaart graven om met schepen turf van Helenaveen naar kopers buiten het gebied te vervoeren. Omdat de gemeente Deurne geen gebruik van de Helenavaart mag maken, laat zij in 1876-1877 aan de hele oostgrens van Meijel een kanaal graven, parallel aan en 40 m ten westen van die vaart, het Kanaal van Deurne. Vanaf de Noordervaart wordt tussen 1854 en 1861 een verbindingskanaal gerealiseerd naar de Maas, het Neerskanaal of Afwateringskanaal, voor aanvoer van hout en compost (stratendrek voor ophoging van de Polder) en voor afvoer van turf en stro. Juist ten oosten van de Helenavaart komt in 1876 de tegenwoordige grens tussen Meijel en Helden te liggen.

Het werken aan de Meijelse eigenheid gaat niet zonder botsingen, waarbij de behoudende wat meer welgestelden (het Oude Licht) staan tegenover de landbouwers die modern aan de slag willen (het Nieuwe Licht). Er komen bijvoorbeeld twee moderne molens, zodat de oude banmolen in 1878 naar Kessel verkocht kan worden. In het dorp komen steeds meer ambachtelijke beroepen los van een hoofdbedrijf op boerderij of in herberg. Smid, klompenmaker, timmerman, landmeter, schoenmaker, kuiper, wagenmaker, blauwverver, brouwer en jeneverstoker hebben hun eigen werkruimten. Daarbij ontwikkelt zich het oude Meijelse dialect naar een heel eigen Meijelse taal met Limburgse en Brabantse elementen, vastgelegd in het Mééls Woordeboek.

1876-1940: Samenwerken en ruimtegebruik

De voorzieningen voor schools en buitenschools onderwijs, gezondheidszorg, bejaardenhulp en infrastructuur, verharding van de wegen naar Deurne, Roggel, Asten, Nederweert en Helden, worden op peil gebracht. Daarnaast leidt boerenkoning burgemeester Jan Truijen de boeren naar noodzakelijke samenwerking in coöperaties in land- en tuinbouw en zuivelverwerking, die hij met anderen ook realiseert in Limburg (o.a. Limburgse Land- en Tuinbouwbond) en Nederland (o.a. Boerenleenbank, nu RABO). Daardoor groeit een stuk welvaart, dat onder burgemeester Sanders meer mogelijkheden krijgt door grootse ontginningen van de Peel. Bij de totstandkoming van die cultuurgrond vinden tussen 1930 en 1940 veel werklozen een schamel inkomen in een tijd van armoede. Die ontginning wordt tussen 1950 en 1960 afgerond, tegelijk met een grote ruilverkaveling.

1940-1965: Meijel, oorlog, opbouw en uitbreiding

Niet anders dan in vroeger eeuwen wordt aan de oude weg door de Peel tijdens de Tweede Wereldoorlog, vooral in 1944, veel verwoest, omdat Duitsers en Geallieerden elkaar op die enige

doorgangsweg heen en weer stoten. De kerk uit 1904, Kathedraal van de Peel, wordt vernietigd, evenals talloze boerderijen en huizen. Na de oorlog wordt de wederopbouw snel ter hand genomen en het dorp krijgt moderne wijken, geen lintbebouwing meer. Die uitbreidingsplannen worden nagenoeg in dezelfde volgorde gerealiseerd als de oude ontginningen: Tomveld, Kerkveld, Hagelkruisveld, Molenhaagveld en Startenbos. Eigentijdse voorzieningen als patronaat, bibliotheek, groene kruis, sportaccommodaties met kantines, enz. worden verwezenlijkt. Grootschalige industrie vestigt zich niet in Meijel, dat door de ontginningen aan de rand van de Peel is komen liggen. In 1961 vormt het nieuwe gemeentehuis het sluitstuk van de wederopbouw. Daar hoeven geen stukken Peel voor turfsteken meer verpacht te worden, want het turfsteken is voorbij, ook voor eigen gerief. Meijel heeft nooit grootscheepse turfwinning voor de handel gekend, zoals Helenaveen, Griendtsveen, Deurne en Asten.

1965-2006: Meijel, wonen, werken en voorzieningen

Meijel, dat eeuwenlang gericht is op Weert en Roermond, op Midden-Limburg, wordt geleidelijk deel van Noord-Limburg. Binnen Noord-Limburg groeit Meijel in samenwerkingsverbanden, eerst binnen het voormalige Gewest Noord-Limburg, gaandeweg steeds meer met Helden, Maasbree en Kessel, o.a. voor sociale werkvoorziening, bouw- en woningtoezicht, recreatie en toerisme, onderwijs, sociale zaken en gezondheidszorg.

Voor het prettig wonen wordt het van belang geacht, dat er in Meijel zijn: voldoende eigentijdse winkels met een breed assortiment, een weekmarkt, speelgelegenheden, ruime verkeersluwe of woonerfachtige wijken, artsen en bank op korte afstand, goede bus- of beltaxi-verbindingen, gemakkelijke autoroutes naar alle omliggende plaatsen o.a. vanwege het werken elders, eigen mortuarium en een breed scala aan sportaccommodaties.

De arbeid op vele boerderijtjes met veelal gemengd bedrijf is vervangen door werk in enige grote veebedrijven en in een groot aantal ruime kassen van tuinders. Een geleidelijke ontwikkeling die geen beeld meer geeft van het verleden, maar een serie goed gerestaureerde of onderhouden boerderijen toont in een kralensnoer het oude agrarische karakter van Meijel, zowel binnen als buiten de bebouwde kom.

Onder de burgemeesters G. Kirkels en H. Vos heeft Meijel grote voorzieningen zien komen, die volledig voldoen aan de hedendaagse eisen. Een modern zorgcentrum St. Jozef met verschillende categorieën woningen voor ouderen, een brede school Den Doelhof met basisonderwijs, peuterspeelzaal, kinderopvang en gezondheidszorg, een bedrijventerrein De Wielen met een groeiend aantal ambachtelijke bedrijven, een in samenspraak met gebruikers ontwikkeld gemeenschapshuis D'n Binger waar hangjongeren en ouderen even goed hun eigen aangepaste ruimten vinden als volwassenen, bibliotheekbezoekers, toneelspelers, verenigingen, creativiteitsontwikkelaars, muziekgezelschappen, enz., een in eigen beheer samen met de gemeente gerealiseerd nieuw gebouw op de Starte voor RKMSV (voetbalclub) en voor de toeristen vier campings, kamperen bij de boer, een bungalowpark en een VVV-kantoor voor verwijzing naar de ruim aanwezige mogelijkheden voor rust, natuur en voorzieningen.

En op dezelfde plek waar zijn voorgangers van voor 1400, van 1836 en van 1904 hebben gestaan, wijst de 82,5 m hoge St. Nicolaaskerk van ver de weg naar het kruispunt in de Peel, waar het werken aan zanderige wegen met armoede vervangen is door leven in goed onderhouden straten met aandacht voor kunst en cultuur.